

Merlin lifestyle kutatás I.

Családi munkamegosztás az iskolával
kapcsolatos teendők tükrében

A Merlin Communications egyik egyedisége abban rejlik, hogy versenytársaival szemben nálunk mélyebb a különféle célcsoportok, fogyasztó-csoportok, társadalmi egységek mélyreható ismerete. Ennek egyik elengedhetetlen eleme, hogy ügynökségünk folyamatosan térképezi fel mélyreható kutatások során az egyes célcsoportok tulajdonságait, szokásait és mozgatórugóit.

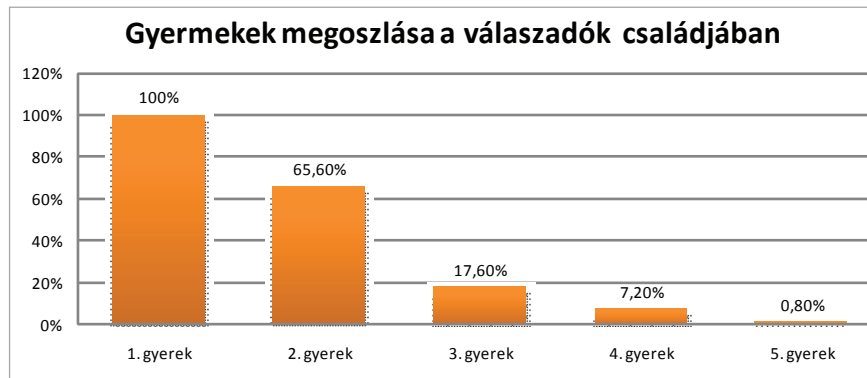
2011 szeptemberében egy, az iskolakezdés aktualitásához kötődő téma keltette fel az érdeklődésünket. Azt szerettük volna feltérképezni, hogy 2011-ben, Magyarországon milyen mértékben jelent terhet a családoknak – anyagilag és az otthoni munkamegosztás tekintetében egyaránt – a gyerekek iskolakezdése. Ami újszerű a kutatási megközelítésünkben, hogy elsősorban, arra voltunk kíváncsiak: a családokon belül **hogyan történik a munkamegosztás** a gyerekek iskolakezdésével, illetve az iskolába járással kapcsolatos teendők (a lecke kikérdezésétől a különórákra való elvitelig) tekintetében. Kutatásunk arra is kiterjedt, hogy feltérképezzük, **változtak-e a hagyományos szerepek**, és ha igen, mennyiben.

Online kérdőíves kutatásunkban 125 fő vett részt. Ami a demográfiai megoszlást illeti, a válaszadók nagy többségben nők voltak, a kérdő-

ívet kitöltők 81,6%-át tették ki. Átlagosan a kitöltők 40-60 év közöttiek voltak, és egy erre irányuló kérdés alapján jellemzően már biztos anyagi háttérrel rendelkeztek. A válaszadók túlnyomó többségben – saját bevallásuk szerint – átlagos (78,4%) vagy átlag feletti (12%) jövedelemmel rendelkeznek. Átlag alatti jövedelemmel a válaszadók csupán 8%-a bír.

Kutatásunk pontosságát nagyban növeli a tény, hogy a válaszadók geográfiai megoszlása is változatos volt; 34,4%-uk város lakó, ezen belül egyharmaduk fővárosi, több mint tíz százalékuk pedig megyeszékhelyen él; közel negyedük pedig községben vagy faluban tölti mindennapjait. Javarészüket (81,6%) házaspár, vagy élettársi kapcsolatban neveli gyermekeit, de a 2000-es évek első évtizedére demográfiai jellemző módon több mint egytizedük egyedülálló, vagy házaspár, de külön él házastársától.

A vizsgált kör nagyjából tükrözte a napjainkban hagyományosan mondható családmódot. A megkérdezettek családjában átlagosan 2 gyermek él, a második gyermek aránya a megkérdezettek körében 65,6% volt. Harmadik gyermek viszonylag már ritka a megkérdezett családokban, csupán 17,6%-nak van harmadik gyermek, ez az arány 4. gyermeknél 7,2%, az ötödik gyermek pedig csak egyetlen válaszadónál volt, ami kevesebb, mint 1%.

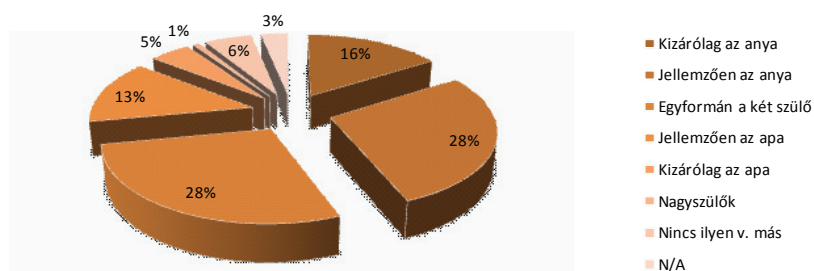
A megkérdezettek túlnyomó többségénél az első és a második gyermek is általános iskolás korú volt, az osztályok szerinti besorolásnál a szórás viszont rendkívül nagy volt.

Kutatásunk egyik fontos, kulcs-megállapítása, hogy az iskolával kapcsolatos tevékenységeket jelenleg **főként a nők végzik a családban**, a férfiak csak nagyon kevés százalékban vesznek részt egyedül ezekben a tevékenységekben. Kutatásunkban nem volt olyan kérdéscsoport, amire adott válaszok alapján nem a nők végezték volna többségében az iskolakezdéssel járó előkészületeket, vagy az iskolai oktatás körüli teendőket.

- Első kérdéscsoportunk az iskola kiválasztására irányult. Az **iskolakeresésben** a nők vesznek túlnyomó többségben részt, a „kizárólag az anya” (24,8%) és a „jellemzően az anya” (24%) választ választók együttesen 48,8%-ot képviseltek. Kontrasztban áll ezzel a „jellemzően az apa” vagy „kizárólag az apa” válaszokat megjelölők száma, ezekre a válaszadók mindössze 1,6%-a kattintott.
- A **tanszerek és iskolaszerek** vásárlása szintén a nők terhe a családban, az, hogy ezt csak és jellemzően a nők teszik, a megkérdezettek 65%-a válaszolta. Az egyformán a két szülő válasza a válaszadók 32%-a klikkelt. „Szólóban” az apák itt is csak 1,6%-ban vesznek részt.
- A **tanérvárón, illetve a tanérvnyitón és az iskolai rendezvényeken** is főként csak az anyák vesznek részt (48%), ennél a kérdésnél viszont az egyformán a két szülőre a megkérdezettek 43,2%-as választott, így elmondható, hogy talán ebben a kérdés-körben a legteljesebb a családi munkamegosztás.
- A **szülői értekezleteken** való részvételben magasan az anyák járnak elől, összesen 73%-al, míg a két szülő közösen csak 20,8%-ban veszi ki a részét ebből a teendőből, és az apák mindössze 3,2%-ban vesznek egyedül a szülői értekezleteken részt.

- Reggel a **gyermek iskolába kísérésében** szintén a nők veszik ki a nagyobb részt, összesen 44%-ban, a két szülő egyformán 28%-ban. Ennél az egyetlen kérdésnél tudtak csak az apák (4,8%) illetve jellemzően az apák (13,6%) összesen 10% fölé jutni, a **többi kérdés egyiknél sem érték el együttesen a 10%-ot**. Elmondható tehát, hogy a Nyugat-Európából begyűrző klasszikus reggeli „school run”, mikor az apák gépkocsival viszik a gyermekeiket iskolába, hazánkban is megjelenni látszik, elterjedtsége azonban még nem mondható jelentősnek. Az ok, hogy ebben a tevékenység az apák veszik ki leginkább a részüket, feltehetően életmódjukkal is magyarázható: jellemzően ők azok, akik gépkocsival indulnak munkába, és előtte még elviszik a gyerekeket a tanintézménybe.

Reggelente a gyermekek iskolába szállítása

- A **tanítás végén** a gyermekért szintén az anyák mennek többségben, összesen 54%-ban, a két szülő egyformán 23,2%-ban. Ebben a tevékenységben az apák már nem vesznek olyan mértékben részt, mint a reggeli iskolába vitelnél. A jellemzően az apa választ 6,4%-ban, a kizárólag az apa választ 0,8%-ban választották.
- A **különórás tevékenységek szervezése, felkutatása során** az anyák szintén szignifikánsabban terheltek, mint a férfiak, összesen 62%-ban végzik ők ezeket a feladatokat, egyformán a két szülő csak 24%-ban és az apák kizárólagosan csak 2,4%-ban.
- A **gyermekek különórákra** való elvitelében szintén az anyák vállalják a feladatok oroszlánrészét, összesen 54,4%-ban csak ők foglalkoznak ezzel, közösen a két szülő 20,8%-ban. Ennél a kérdésnél az apák azonban némiképp aktívabbak; 9,6%-ban ezt a tevékenységet jellemzően vagy kizárólag az apák végzik.
- 66%-a felmérésben részt vett nőknek a délutánja során még a **leckék kikérdezését, átismétlését**, a tanulásban való segítségget is be kell, hogy illesse napirendjébe.

A kutatásunkból kiderült adatok alapján tehát összességében elmondható, hogy a válaszadók körében jellemzően vagy kizárólagosan az anyák végzik szinte az összes iskolával kapcsolatos tevékenységet. A két szülő közösen szinte mindig csak a harmadik helyen áll. Az apák csak az olyan iskolai teendőkben vesznek nagyobb arányban részt, ahol a gyermeket „szállítani” kell valahova, legyen az a reggeli iskolakezdés, vagy a különórákra való transzportálás.

Kutatásunkban feltettünk egy általános, összegző kérdést is. Az „Ön családjában az egyes családtagokra mekkora teher hárul, ha valamennyi iskolával kapcsolatos tevékenységet nézi” kérdésre igen érdekes válaszokat kaptunk. A férfi válaszadók 12,5%-a – némiképp „beismerőleg” – úgy látja, hogy a férfiak csak nagyon kis mértékben vesznek részt az iskolával kapcsolatos teendők ellátásában, és nem volt olyan férfi válaszadó, aki úgy vélekedett volna, hogy számos teendőt vállal magára. **A legtöbb férfi válaszadó (41,66%) meglepő módon úgy véli, hogy az apák közepesen vesznek részt az iskolával kapcsolatos dolgok intézésében. Ez a vélekedés a valós számok tükrében nem árulkodik túlzott önismeretről.**

A férfiak emlékei szerint – mikor ők voltak általános iskolások – a helyzet a nők szempontjából borúsabb volt. A férfi válaszadók több mint kétharmada (76,18%), úgy emlékezett, hogy gyermekkorukban az apák

egyáltalán nem, vagy csak nagyon kis mértékben vállaltak feladatokat az iskola körüli teendők közül. **Érdekes tény továbbá, hogy a férfiak jellemzően elégedettek mostani szerepvállalásuk mértékével: 54,16%-uk úgy véli, hogy egy férfi számára a közepes áldozatvállalás az ideális mérték, és nem is volt olyan férfi válaszadó, aki szerint ideálisan az apáknak nagymértékben részt kéne venniük a gyermekkel kapcsolatos teendőkben.**

Az anyák szemszögéből vizsgálva a kérdést, a megkérdezett nők csaknem 90%-ban gondolják úgy, hogy jelenleg az anyákra hárulnak „nagy” és „nagyon nagy” mértékben az iskolával kapcsolatos tevékenységek; és nem volt olyan női válaszadó, aki úgy nyilatkozott volna, hogy nagyon kevés iskolával kapcsolatos tevékenység tartozik a felelősségi körébe.

Úgy tűnik, a tradicionális szerepek nem nagyon változtak gyerekkoruk óta sem: a nők döntő hányada, több mint 80%-uk emlékei szerint általános iskolás korukban is az anyáké volt a legjelentősebb szerep az ilyen típusú feladatok ellátásában. A női válaszadók 72%-a úgy látja, hogy ideális esetben az ő feladata nagyon-nagy, illetve nagy mértékben a gyermekkel kapcsolatos ügyek intézése.

A nők némileg egyet látszanak érteni a férfiakkal abban a tekintetben, hogy úgy vélik: ezen munkák oroszlárnésze bizony a női nemre kell, hogy háruljon: az összes (tehát a

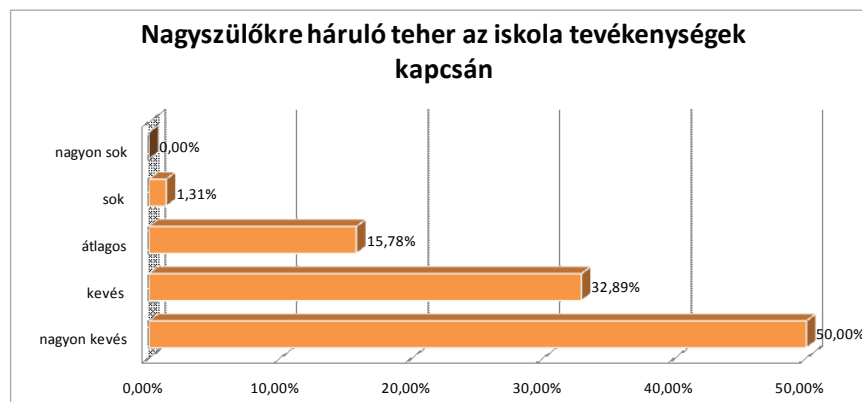
férfiak és a nők együttesen) megkérdezett közel 65%-a szerint „nagy” és „nagyon nagy” mértékben részt kell vennie az anyának az iskolai teendőkben.

A fenti kérdésből az is kiderült, hogy férfiak teljesen más-hogy látják saját aktivitásuk mértékét, mint ahogyan a nők látják őket. A férfi válaszadók 29,1%-ban úgy látják, hogy nagyon kis, illetve kis arányban veszik ki részüket a gyerekekkel kapcsolatos teendőkben, a női válaszadók viszont ugyan ezt kérdést csaknem 50%-ban tartják igaznak. Érdekes továbbá, hogy nem volt olyan férfi válaszadó, aki azt mondta volna magáról, hogy nagyon-nagy mértékben kiveszi a részét a fenti tevékenységekből, viszont a női válaszadók 5,43%-a úgy látja, hogy a férfiak nagy mértékben részt vesznek ezekben a tevékenységekben.

A férfiak nem csak önmagukról látnak torzult képet, hanem a nőkről is. A férfi megkérdezettek 54,16%-a szerint a nők csak közepes mértékben vesznek részt a gyerekekkel kapcsolatos tevékenységekben, miközben, ha megvizsgáljuk a nők által adott válaszokat, ez a szám csak 8,91%. A nők saját magukról úgy látják, hogy csaknem 90%-ban ők végzik nagy, illetve na-

gyon-nagy mértékben ezeket a tevékenységeket, míg eközben a férfiak csak 45,83%-ban gondolják ezt a nőkről.

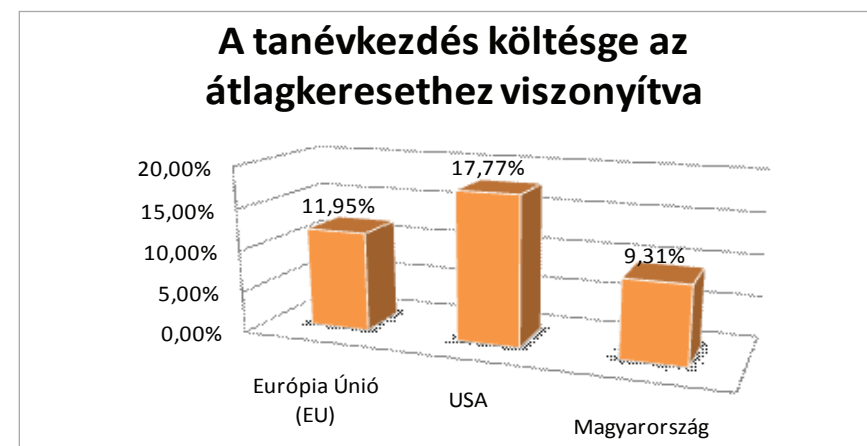
A kutatásunk egyik legmeglepőbb eredménye, hogy a megkérdezettek családjában meglepően alacsony szinten jelenik meg a nagyszülők segítségével az iskolával kapcsolatos teendők végzésében. A megkérdezettek 50%-nál ezekben a tevékenységekben egyáltalán nem segít a nagyszülő. Ha geográfiai szempontból vizsgáljuk az összefüggéseket, az megállapítható, hogy a vidéki, kisebb falvakban, községekben élőknel ugyan minimális arányban, de mégis csak nagyobb részt vállalnak fel a nagyszülők a gyermekek iskoláztatása körüli teendőkben,

de ott sem jellemző, hogy aktívan kivennék a részüket e feladatok ellátásából. Meglepő módon a megkérdezettek emlékei szerint ez a helyzet már gyermekkorukban is így volt, noha talány enyhébb mértékben: 43%-uk szerint általános iskolás korukban sem segítettek a nagyszülők ennél nagyobb mértékben. **Ami talán még meglepőbb eredménye kutatásunknak, hogy a megkérdezettek igen magas arányában, 43%-uk szerint a nagyszülőknek nem is feladata, hogy részt vegyenek ezekben a tevékenységekben, és nem is igénylik ezt a fajta részt vállalást a részükről.**

A kutatás során igyekeztük a családokra háruló **anyagi terhek szempontjából** is körbejárni a gyermekek iskolába járatásának kérdéskörét. A megkérdezettek kisebb része júliusban és augusztus első felében (35,2%), többsége augusztus második felében (42,4%) végezte az iskolakezddéssel kapcsolatos beruházásokat. Átlagosan 31 010 forintot költöttek gyermekeiként erre, ami az előzetes tervekhez képest 48%-ban megfelelt az általuk tervezettnek, csak 26,4%-ban fizettek többet, mint szerettek volna. Ez az adat arról árulkodik, hogy a megkérdezettek családjában viszonylag jól működik az ilyen kiadásokkal kapcsolatos anyagi tervezés. Az általunk megkérdezettek kiadásai nagy mértékben egyezést mutatnak az országos átlaggal: hazánkban ma átlagosan 20 és 30 000 forint között mozog egy átlagos iskolakezddés költsége, noha az emberek több-

sége 10 000 forint körüli összeget tartana elfogadhatónak. A hazai költség egy átlagfizetés közel 10%-a. Érdemes ezt a költséget egy kis nemzetközi kitekintésben értelmezni: az Európai Unióban az iskolakezddés átlagosan 400 Euróba, azaz mostani árfolyamon számolva 113 000 forintba kerül, ez az ottani átlagkeresetek közel 12%-a. Jellemzően tehát az EU-s átlaghoz képest a hazai családok megterhelése némiképp alacsonyabb, de inkább azzal egybevágó. Érdekes adat, hogy az Egyesült Államokban a tanítatás jóval jelentősebb megterhelést jelent: egy átlagos amerikai családban az általános iskolai tanév megkezdésének költsége nagyjából 603 dollár körül mozog, ez az átlagfizetés közel 18%-a.

Hogyan látják a szakértők?

Kutatásunk összeállítása során elengedhetetlennek véltük, hogy a kinyert adatokat és következtetéseinket kontextusba helyezze néhány, a kérdéskörökben járatos szakember. Farkas Luca klinikai szakpszichológus, a Vadaskert Alapítvány családterápiás szakértője szerint az, hogy a nagyszülők kevésbé vesznek-e részt a gyermeknevelésben, mint régebben, elsősorban viszonyítás kérdése. Első körben fontos lenne, azt megmondani, hogy mit értünk a „régebben” kifejezés alatt. Ha a régebben általános nagycsaládos életformával hasonlítjuk össze, amikor az volt a jellemző, hogy minden generáció aktívan kivette a részét a gyerekekkel való foglalkozásból, bizonyára azt az eredményt kapnánk, hogy akkor a nagyszülők többet foglalkoztak unokáikkal. A szakértő ugyanakkor nem biztos abban, hogy az iskolával kapcsolatos dolgokkal is többet foglalkoztak a mainál. Ennek véleménye szerint több oka is lehet. Meglátása szerint a tanulásban való segítség általában könnyebben megy egy szülőnek, egyrészt frissebb kognitív kapacitásai folytán, másrészt azért is, mert a gyermek által tanult anyag valószínűleg sokkal ismerősebb lehet egy szülőnek, mint egy nagyszülőnek (a kisebb generációs szakadék okán). Farkas Luca szerint általában a családi szerepek is úgy alakulnak, hogy inkább a szülők képviselik a teljesítménnyel kapcsolatos követelményeket, és ez szerinte így is van rendjén. Nem véletlenül alakult ki az a sztereotípiá, miszerint a nagyszülők dolga az unokák kényeztetése. A nagyszülőknek is nagyon

fontos szerepe van a gyermek fejlődésében, de alapvetően a teljesítményhez való viszony mégis a szülő-gyerek kapcsolatban alakul ki, hiszen elsősorban a szülő feladata a gyerekek nevelése. A szakértő úgy látja, a gyerekek fuvarozása, különóráinak megszervezése szintén könnyebb lehet egy szülőnek, mint egy nagyszülőnek, hiszen az előbbi fizikailag is aktívabb, nagyobb eséllyel rendelkezik saját autóval, nagyobb valószínűséggel jobban átlátja, milyen lehetőségei vannak egy gyermeknek (pl. sportolásra vagy egyéb különórákra), mivel ő rendelkezik azzal az ismeretségi hálóval, aminek segítségével információkhoz juthat. A szakértő egyetért a kutatásban megkérdezettek véleményével, miszerint a nagyszülőknek nem feladata a gyermekek nevelése, ami persze nem azt jelenti, hogy ne lenne fontos a nagyszülőkkel való szeretetteljes kapcsolat. A szülők azért szülők, hogy gyermekeiket felneveljék, szüleik ezt már megtették velük korábban. A családterápiás praxisból ismert jelenség, hogy számos családi konfliktus, belső feszültség okozója tud lenni, ha a nagyszülők túlzottan beleszólnak a gyermeknevelésbe, ez gyakran arra utalhat, hogy saját gyerekeiket nem engedik felnőni, és a felnőtt szerepeiket gyakorolni, beleértve a gyereknevelést is. A nevelési kérdések még párok között is okozhatnak konfliktushelyzeteket, ha ebbe rajtuk kívül a nagyszülők is túlzott mértékben beleszólnak, az nagyon gyakran súlyosabb nehézségekhez is vezethet.

Prof. dr Péley Bernadette, a PTE BTK Pszichológiai Intézet kutatója szubjektív megítélés alapján úgy látja, hogy már több generációra visszamenőleg igen kicsi

a közvetlen és főleg napi szintű szerepvállalása a nagyszülőknek a gyereknevelés terén. Ennek okát abban látja, hogy a múlt század közepétől a családok egyre inkább a szűk (ún. nukleáris) funkcionálásra rendezkedtek be. Ebben szerepet játszott a nők munkába állása, a többgenerációs együttélés megszűnése, az önállóságra törekvés, stb. Ezek a változások nemcsak a fiatal generációra érvényesek, hanem a nagyszülői generációra is, a nagymama korú nők és nagypapa korú férfiak általában nem vonulnak vissza szűk családi körbe, hanem igyekeznek megtartani szokásos életvitelüket, társas „beágyazottságukat”. A professzornő ugyanakkor úgy vélekedik, hogy most is vannak nagyszülői szerepek. Egyrészt életkor függő, hogy a nagyszülők mennyit segítenek, véleménye szerint megfigyelhető, hogy a születés utáni időszakban jóval több közvetlen, akár rendszeres segítséget vállalnak. A jelentősebb szerep a közös programok során érvényesül inkább, ezek nem közvetlen gyereknevelési segítség, mégis a gyerekek nevelésének jelentős részei lehetnek.

Ami a szerepvállalás nemek szerinti megoszlását illeti, Farkas Luca úgy fogalmazott, hogy a gyereknevelés hagyományosan a nőkhöz kötődő szerep, és habár manapság már természetesen nagyon sokszor az apák is jelentősen kiveszik a részüket az ilyen jellegű feladatokból is, a felmérés eredményei még inkább a hagyományos nemi szerepek felvállalását tükrözik. Véleménye szerint a válaszkor nem kis mértékben szerepet játszhatott az ún. kognitív disszonancia redukció jelenség, azaz ha például valaki apaként nem tudja kivenni a részét a gyer-

meknevelésből, akkor nagyobb valószínűséggel fogja azt állítani, hogy ez a nők dolga, mint akkor, ha apaként ő végzi el a gyermek mindennapi iskolai dolgaival kapcsolatos tevékenységeket. A szakértő véleménye szerint emellett megemlítendő a női és a férfi gondolkodás különbsége. Bár „agyunk” neme nem feltétlenül egyezik meg biológiai nemünkkel, tehát az egyéni különbségeket mindig figyelembe kell vennünk, azért általánosságban elmondható, hogy míg a női agy erőssége az empátia, a férfi agy pedig a rendszerezés. Általában egy kisiskolás feladatainak megszervezése, a vele való törődés jobban kapcsolódik a „női agy” erősségeihez, míg a férfiak inkább a problémaközpontú megoldásokban tudnak könnyebben gyerekeiknek segíteni.

Prof. dr Péley Bernadette úgy fogalmazott, hogy szerinte a nők mindig is úgy fogják érezni, hogy többet vállalnak, és ez valójában így is van. Ez többek között abból is adódik, hogy napi rendszerességgel ők látják el a feladatokat, a gyerekeknek ők a legkönnyebben elérhetőek. Így ha kapnak is segítséget, akár sok segítséget is, a készenlét és a többletfelelősség akkor is rájuk hárul.

Felhasznált tartalmak:

Merlin Communications Magyarország kft. – Saját online kutatás 2011. augusztus-szeptember. Az összes válaszadó 125 fő volt, ebből 102 nő illetve 23 férfi. Geográfiai elrendezés szempontjából 37 fővárosi válaszadó volt, 14 megyeszékhelyen élő, 43 városban élő és 31 község vagy faluban lakó.

Kutatásunkhoz felhasznált további adatokat a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), a GfK Hungaria kutatása alapján az Inforádió, a The U.S. Social Security Administration, a National Retail Federation kutatása, a The Huntington National Bank kutatása, az Averagesalarysurvey.com és a Quidco.com saját kutatása szolgáltatatta.

- KSH – <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel21104.pdf>
- Quidco – http://static.quidco.com/uploads/a/downloads/press_releases/new-term-time-costs-parents-over-200-per-child.pdf
- NRF – http://www.nrf.com/modules.php?name=News&op=viewlive&sp_id=1180
- The Huntington National Bank – <http://www.investquest.com/iq/h/hban/ne/news/hban072809.htm>
- The U.S. Social Security Administration – <http://www.ssa.gov/oact/cola/AWI.html>
- Averagesalarysurvey.com – <http://www.averagesalarysurvey.com/article/average-salary-in-eu/26025059/income.aspx>
- Averagesalarysurvey.com – <http://www.averagesalarysurvey.com/article/average-uk-salary/17141530/income.aspx>
- GfK/inforádió – <http://inforadio.hu/hir/belfold/hir-453906>